

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

**Qo‘lyozma huquqida
UDK: 334.72.012.32:001.895**

KUZIYEVA GULNOZA RASHIDOVNA

**TADBIRKORLIK FAOLIYATINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI
OSHIRISHDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY
ASOSLARI**

08.00.01 – “Iqtisodiyot nazariyasi”

Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun
yozilgan

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: i.f.d., prof Xajiyev B.D.

Toshkent – 2025

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
1-BOB. INNOVATSIYALARNING TADBIRKORLIKDA ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA’SIRINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	11
1.1. Innovatsiyalarning mohiyati va ularning ishlab chiqarishga joriy etishning konseptual asoslari.....	11
1.2. Iqtisodiy samaradorlik ko’rsatkichlari va innovatsiyalarning o’rtasidagi bog‘liqlikning asosiy mexanizmlari.....	19
1.3. Tadbirkorlikda innovatsiyalarni joriy etish bo’yicha xorijiy davlatlar tajribasi va uning O‘zbekiston uchun ahamiyati.....	29
1-bob bo’yicha xulosa.....	40
2-BOB. O‘ZBEKISTONDA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA INNOVATSION FAOLIYATNING XUSUSIYATLARI TAHLILI.....	42
2.1. O‘zbekistonda xususiy tadbirkorlik korxonalarining innovatsion faollik va iqtisodiy samaradorlik darajasining tahlili.....	42
2.2. Milliy iqtisodiyotda innovatsion samaradorlikni baholashning zamonaviy uslubiyoti	55
2.3. Innovatsiyalarning asosiy ishlab chiqarish omillarining samaradorlik darajasiga ta’sirini ekonometrik baholash.....	65
2-bob bo’yicha xulosa.....	80
3-BOB. TADBIRKORLIKDA ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSIYALARNING TA’SIRINI KENGAYTIRISH BO‘YICHA STRATEGIK YO‘NALISHLAR.....	83
3.1. Innovatsiyalarni xususiy tadbirkorlik korxonalarining samaradorligiga ta’sirining o’rta muddatli prognozlarini amalga oshirish	83
3.2. O‘zbekistonda tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash uchun innovatsion infratuzilmani rivojlantirish.....	93
3.3. Xususiy tadbirkorlikda innovatsion loyihalarni tatbiq etishni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashni takomillashtirish.....	103
3-bob bo’yicha xulosalar.....	112
XULOSA.....	114
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	117

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiya annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari har qanday iqtisodiyotni jonlantiruvchi asosiy mexanizmlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, innovatsiyalarning mazkur sohalarga jadal tatbiq qilinishi – raqobatbardoshlik, eksport salohiyati va mehnat unumdorligini oshirishda muhim vositadir. Xalqaro amaliyotda, masalan, Janubiy Koreya, Singapur va Estoniya kabi davlatlarda innovatsion texnologiyalarni joriy etgan kichik korxonalar yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 45-60 %gacha oshirishga erishgan. Jahon banki tomonidan 2024-yilda e’lon qilingan “World Development Report”da qayd etilishicha, innovatsiyalarni faol joriy etgan kichik biznes subyektlarining yillik sof foydasi 35 %ga oshgan, mehnat unumdorligi esa ikki baravarga yaqin ko’tarilgan¹. Bu esa innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta’sirining bevosita isbotidir.

Shu bilan birga, rivojlanayotgan davlatlar, jumladan, O‘zbekiston ham innovatsiyalarning kichik biznesga integratsiyasi jarayonida bir qator tizimli muammolarga duch kelmoqda. BMTning Savdo va taraqqiyot bo‘yicha konferensiyasi (UNCTAD) hisob-kitoblariga ko‘ra, 2030-yilgacha rivojlanayotgan davlatlar har yili 4 trillion dollargacha innovatsiyalarga sarmoya kiritishi kerak². Bu esa jiddiy moliyaviy va institutsional resurslarni talab qiladi. O‘zbekistonda esa bu ko‘rsatkichlar past darajada: 2024-yil yakunlariga ko‘ra, kichik biznes subyektlari tomonidan innovatsiyalarga jalb etilgan investitsiyalar 9,1 trillion so‘mni tashkil etgan, bu esa yalpi investitsiyalarning 4,3 foiziga to‘g‘ri keladi. Bundan tashqari, O‘zbekistonda faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik subyektlarining atigi 17,8 foizi o‘z faoliyatida texnologik yoki boshqaruv innovatsiyalarini qo‘llagan³. Bu raqamlar iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun innovatsiyalardan foydalanishning sustligini ko‘rsatadi.

¹ World Bank. (2024). World Development Report 2024: Learning to Compete in the Digital Age. Washington, DC: The World Bank. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2024>

² UNCTAD. (2023). Technology and Innovation Report 2023: Opening green windows. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org/webflyer/technology-and-innovation-report-2023>

³ O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2025). Innovatsion faoliyat statistik ko‘rsatkichlari (2018–2024). Rasmiy axborot byulleten. <https://stat.uz>

Ushbu sharoitda, mamlakat miqyosida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni innovatsion rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslarini ishlab chiqish, ularni amaliy mexanizmlarga aylantirish va davlat siyosati bilan uyg'unlashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 — 2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"⁴ farmoniga asosan, mazkur sohani qo'llab-quvvatlash uchun 1,5 trillion so'm sarmoya yo'naltirilishi belgilangan. Ammo bu kabi yirik resurslardan samarali foydalanish uchun innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini baholovchi model va uslubiyotlarni ishlab chiqish zarur. Shu sababli, innovatsiyalarning kichik biznes faoliyatiga integratsiyalashuvi, ularning iqtisodiy natijalarga ta'siri, rentabellikka, ishlab chiqarish hajmiga va foyda ko'rsatkichlariga ta'siri bo'yicha chuqur nazariy hamda amaliy tadqiqotlar olib borilishi muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 6-iyuldagi PF–165-son "2022 — 2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 24-noyabrdagi PF–5583-son "Tadbirkorlik va innovatsiyalar sohasidagi loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 7-maydagi PQ–3698-son "Iqtisodiyot tarmoqlari va sohalariga innovatsiyalarni joriy etish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 15-oktabrdagi 606-son "Respublika hududlarida innovatsiya va investitsiya faoliyatini jadallashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, "O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va ishlab chiqarish innovatsiyasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari hamda sohaga oid boshqa qator me'yoriy hujjatlarda

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 06.07.2022-yildagi PF–165-son "2022 — 2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni <https://lex.uz/docs/-6102462>